

T.C.
KÜLTÜR BAKANLIĞI
Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü

21.
KAZI SONUÇLARI
TOPLANTISI
2.CİLT

24-28 MAYIS 1999
ANKARA

T.C. KÜLTÜR BAKANLIĞI YAYINLARI

Yayın No: 2344/2

Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları

Yayın No: 72-2

YAYINA HAZIRLAYANLAR

Koray OLŞEN

Fahriye BAYRAM

Adil ÖZME

Kemalettin ATAŞ

Yaşar KEPENEK

Dr. Haydar DÖNMEZ

Ceyhan SÜVARI

DİZGİ:

Meryem UYANIKER

ISBN: 975-17-2321-3 (Takım)

975-17-2323-X (2.Cilt)

ISSN: 1017-7655

Not: Bildiriler, sahiplerinden geldiği şekliyle ve sunuş sırasına göre yayınlanmıştır.

**KÜLTÜR BAKANLIĞI MİLLİ KÜTÜPHANE BASIMEVİ
ANKARA-2000**

İÇİNDEKİLER

Crawford H. GREENEWALT Sardis: Archaeological Research and Conservation Projects in 1998	1
Fritz KRINZINGER Bericht Ephesos 1998	11
R. R. R. SMITH, Christopher RATÉ Aphrodisias 1998	25
Ömer ÖZYİĞİT 1998 Yılı Phokaia Kazı Çalışmaları	33
G. BAKIR, Y. ERSOY, B. HÜR MÜZLÜ, N. AYTAÇLAR, İ. HASDAĞLI 1998 Yılı Klazomenai Çalışmaları	47
Orhan BİNGÖL Magnesia Ad Macandrum Menderes Magnesiası (1998)	57
Wolfgang RADT Pergamon 1998 Yılı Kazı Raporu	69
Jürgen BORCHHARDT Bericht der Grabungskampagne in Limyra 1998.....	83
Havva İŞKAN, Nevzat ÇEVİK Patara 1998	91
Cengiz IŞIK Kaunos Araştırmaları 1998	105
R. ÖZGAN, C. ÖZGAN, M. ŞAHİN, C. BERNIS 1998 Knidos Kazısı	115
Ender VARİNLİOĞLU, Pierre DEBORD Mission Archéologique et Epigraphique en Carie Campagne 1998	133
Chris LIGHTFOOT, Yalçın MERGEN Amorium 1998 Yılı Kazı Çalışmaları	143
Ahmet A. TIRPAN, Bilal SÖĞÜT Koranza Kazı 1998	153
Fede BERTI The Work of the Italian Archaeological Mission at Iasos in 1998	163
Klaus RHEIDT Die Ausgrabungen in Aizanoi 1998	171

W. KOENIGS, W. RAECK, A. HENNEMEIER, A. V. KIENLIN, T. LANGE, C. SCHNEIDER Priene 1998	181
Daria FERRERO De BERNARDI Relation of Mission Activity in 1998 Hierapolis of Phrygia	193
J. DEVREKER, L. BAUTERS, K. BRAECKMAN, W. De CLERCQ, J. DESCHIETER, D. DUTOO Fouilles Archeologiques des Pessinonte (Turquie): La Campagne de 1998	205
Sebastiana LAGONA Aiolis Kyme'si 1998 Yılı Kazı ve İnceleme Çalışmaları	217
R. MERİÇ, A. ERSOY, S. MERİÇ, G. TOPANTAŞ, A. EKİN, A. ÖZ, A. ALTINER Metropolis 1998 Yılı Kazı Raporu	227
Eugenia Equini SCHNEIDER 1998 Excavations and Research at Elaiussa Sebaste	237
Catherine ABADIE-REYNAL, Rifat ERGEÇ 1998 Zeugma Kurtarma Kazısı	249
Rifat ERGEÇ Belkıs/Zeugma 1997-1998 Kurtarma Kazıları	259
Catherine ABADIE-REYNAL, Eyüp BUCAK Work at Apamcia in 1998	271
S. DURUGÖNÜL, M. DURUKAN, Ü. AYDINOĞLU 1998 Yılı Nagidos (Bozyazı) Kazı Çalışmaları	283
Ersin DOĞER, Ahmet Kaan ŞENOL 1998 Yılı Marmaris Hisarönü - Çubucak Seramik Atölyeleri Kazıları	293
Poul PEDERSEN Investigations and Excavations in Halikarnassos in 1998	305
Dominique KASSAB-TEZGÖR, İsmail TATLİCAN Sinop - Demirci Malzemesi 1998 Yılı Araştırma Dönemi	315
Levent ZOROĞLU 1998 Yılı Kelenderis Kazı Çalışmaları	323
M. HARTMANN, C. B. RÜGER, M. A. SPEIDEL, R. ERGEÇ Roman Military Forts at Zeugma	337
Nergis GÜNSENİN, Neriman ÖZAYDIN Marmara Adası, Çamaltı Burnu I Batığı 1998	341

S. Yıldız ÖTÜKEN 1998 Yılı Demre-Myra Aziz Nikolaos Kilisesi Kazısı	351
Frederick M. HOCKER Selimiye Byzantine Shipwreck Excavation Final Season	367
Sacit PEKAK Niğde-Andaval'daki (Aktaş) Konstantin-Helena Kilisesi 1998 Çalışmaları	373
H. Örcün BARIŞTA İstanbul-Eyüpsultan Cafer Paşa Türbesi 1998 Yılı Kazısı	385
Ara ALTUN İzmit Çini Fırınları Kazısı 1998 Çalışmaları	395
Sait BAŞARAN Enez (Ainos) 1998 Yılı Kazı ve Onarım Çalışmaları	405
Abdüselam ULUÇAM, Ersin KAVAKLI Eski Van Hüsrev Paşa Külliyesi Kazısı-1998	417
Rüçhan ARIK Kubad-Abad Kazısı 1998 Yılı Çalışmaları	427
M. Oluş ARIK Alanya Kalesi 1998 Yılı Çalışmaları	429
Beyhan KARAMAĞARALI 1998 Ani Kazısı	431
Bekir DENİZ Aksaray-Melik Mahmud Gazi Hangâhı (Darphane Kazısı)-1998	439
Numan TUNA Burgaz 1998 Yılı Çalışmaları	451

1998 KNİDOS KAZILARI

Ramazan ÖZGAN*
Christine ÖZGAN
Mustafa ŞAHİN
Christof BERNS

Knidos kazılarının 1998 sezonundaki çalışmaları da başarı ile tamamlanmıştır. Kazımıza Kültür Bakanlığı'nın bütçesinden ayrılan ödeneğin geçen yıllarda olduğu gibi yetersiz olması, öğrenci-işçi uygulamamızın sayı artırılarak devamına neden olmuştur. Özverili çalışmalarından dolayı adlarını burada tek tek sıralayamadığım lisans ve lisansüstü öğrencilerime içtenlikle teşekkür ederim.

Kazı çalışmalarını maddi olarak destekleyen Kültür Bakanlığı adına Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü ve Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü'ne, Muğla İl Özel İdare Müdürlüğü ve Kültür Müdürlüğü'ne, Selçuk Üniversitesi Rektörlüğü'ne ve Historisch- Archäologischen Freundeskreises- Münster derneğine ayrı ayrı içtenlikle teşekkür ederim. Ayrıca, mutfağımıza yapmış olduğu malzeme yardımı nedeni ile Mehmet Demir'e de teşekkürler.

Ayrıca kazı ve bilimsel çalışmalarımıza katkıda bulunan Doç. Dr. Christine Özgan (Konya), Doç. Dr. Mustafa Şahin (Konya), Dr. Christof Berns (Köln), Arş. Gör. E. Doksanaltı (Konya), Arş. Gör. D. Pastutmaz (Konya), S. Aydal (Antalya), G. Bakır'a da (Antalya) teşekkür ederim.

Bakanlık temsilcisi olarak aramıza katılan F. Ünal'a (Bursa Arkeoloji Müzesi), Datça Kaymakam'ı H. Ergil'e ve ören yeri çalışanlarından özellikle S. Bora ve eşine değerli ve içten yardımlarından dolayı teşekkür ederim.

Dionysos Terası- Stoa Çalışmaları

Christine ÖZGAN

1998 sezonundaki çalışmalarımızla, iki seneden (1996) beri kazdığımız Liman Tiyatrosu'nun batısında yer alan Dionysos terasındaki stoa binasının önemli bir bölümünü daha ortaya çıkardık. Daha önce belirttiğimiz gibi, bu yapı tiyatronun yanında olmak üzere büyük limanın kuzeyindeki geniş terasta, yani şehrin oldukça merkezî bir alanında yer almaktadır (Resim: 1). Terasının ortasında büyük bir tapınak bulunmaktadır; daha önceki kazılarda ortaya çıkan friz blokları Dionysos'la ilgili sahneler içerdiği için, tapınağın bu tanrıya ait olduğunu düşünmek yanlış olmayacaktır¹.

İlk kazı çalışmalarımızdan bu yana ortaya çıkarılan eşsiz buluntular, bu stoa binasının hem mimarlık, hem de sanat tarihi açısından çok özel ve ilgi çekici bir yere sahip olduğunu ortaya koymuştur.

* Prof. Dr. Ramazan ÖZGAN, S.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, 42079 Konya/TÜRKİYE
† Society of Dilettanti üyeleri Knidos harabelerini inceleyen bu düşünceyi ortaya koymuşlardır. *Antiquities of Ionia III* (1840), 24.

Bu sene stoanın doğusuna doğru sıralanan son 4 odayı daha ortaya çıkardık; yani bunlarla birlikte toplam 10 oda kazılmış oldu (Çizim: 1; Resim: 2). Stoayı kuzey yandan sınırlayan teras duvarı üzerindeki izlere bakılırsa, stoa yaklaşık 135 m. uzunluğunda olup, toplam 28 odası bulunmaktadır (Resim: 3). Diğer bir anlatımla, açılması gereken yaklaşık 18 oda daha bizi beklemektedir.

V Odası

Kurutma kanalı (V 1): İki destek duvarı 4.50- 5 m. yüksekliğinde korunmuştur. İlk seviyelerden itibaren her iki duvar dibinde çok sayıda seramik çıkmaya başladı; bunlar arasında özellikle *amphoralar*- parça ve tüm halinde-, Roma Dönemi kandilleri, çok sayıda çiviler ve bu buluntuların altında ince seramikler (tabaklar, kâseler ve testiler gibi) sayılabilir. Yaklaşık 2,70 m. kazıldıktan sonra ise, tabak ve kandillerden oluşan ilk Geç Hellenistik seramik örnekleri bulunmaya başlamıştır. Aşağıya doğru inildikçe (4.40 m.) seramikler azalma eğilimi göstermektedir ve buluntular arasında Erken Hellenistik Döneme ait siyah astarlı parçalar da çıkmaya başlamaktadır. Tabana doğru ise nemli, koyu renk ve buluntu vermeyen toprak yer almaktadır.

Birkaç parça tüm olarak ele geçirildi ise de, buluntu durumlarına göre eserlerin çoğu atılmadan önce özellikle kırılmış olmalıdır. Ayrıca hemen hemen her formdan birçok kap örneğinin çıkmış olması da dikkat çekmektedir. Bu da bütün bu kap kacağın takım halinde ve çoğunlukla aynı zamanda atıldığını göstermektedir. Bir diğer dikkat çeken nokta ise, seramiklerin yığın halinde destek duvarlarının dibinde bulunmasıdır. Bu da seramiklerin destek duvarlarının üzerinden atılmış oldukları anlamına gelmektedir. Olasılıkla bu amaçla, üzerinin kapalı olduğunu düşündüğümüz kanalın, destek duvarlarına yakın köşelerinde seramikleri atmak için açıklıklar bırakılmıştır.

V Odasının içi (V): Daha önceki kazdığımız odalarla hemen hemen aynı özellikleri göstermektedir. Yüksek seviyelerde çok sayıda odaların duvarlarından düşmüş olan kaba ve aşınmış kumtaşı bloklara rastlanmıştır. Aralarında *porostan* işlenmiş Dorik bir sütun parçası dikkat çekmektedir, çünkü bu muhtemel bir üst kat için ipucu vermektedir.

Bu taşlı seviyenin altında yine daha öncekilere çok benzer kızıl kerpiçten oluşan bir tabaka bulunmaktadır ve bu tabakanın içerisinde yine çatı kiremitleri ortaya çıkarılmıştır. Tabanın üzerindeki bulunan testi parçaları ve 'Ringled Rim' yani kuşaklı kâseler gibi seramikler Erken Roma Dönemine (M.S. 1.yüzyıl) tarihlendirilmektedir.

Kapının dış tarafında yine daha önceki kazılarda olduğu gibi mermer kapı sövesinin profilli parçaları bulunmuştur; sövesinin ve cephenin mermer kaplamasının alt tarafının *in situ* buluntu olduğunun altı özellikle çizilmelidir.

U Odası

Kurutma kanalı (U 1): Üst seviyelerde yine kaba seramikler, aralarında tüm *amphoralar* ve *oinochoeler* yer almaktadır. Onların altında, yaklaşık 1,60 m. derinlikte, bu defa özellikle *oinophoras* takımlarından oluşan (insan başı figürlü testiler, kandil süsleri ve grotesk kandil) daha ince seramik örnekleri çıktı. Diğer bir anlatımla üst seviyeler yine Erken Roma Dönemi seramiklerinden oluşmaktadır. Bir kül seviyenin altında, 3.40 m. derinlikte II kulplu kâse, Megara kâsesi, kandillerden oluşan Hellenistik Dönem seramiği görülmeye başlamıştır. Bunların aralarında batı yamacı seramik parçalarının da ele geçmesi özellikle ilginçtir. Yine bu Hellenistik buluntuların altında, V 1 kanalında olduğu gibi, (4.40 m.) nemli kıllı toprak tabana kadar devam etmektedir.

Odanın içi (U): Yukarıdaki taşlı tabakalardan sonra, kerpiç parçalarının bulunduğu toprak başladığında, yaklaşık 2 m. uzunluğu ve 0, 80 m. genişliğinde *triglyph* ve metopla süslü mimari bir bloktan oluşan oldukça ilginç bir buluntu ortaya çıktı (Resim: 4). Kumtaşı veya organik *porostan* elde edilen bu parça arka duvara yakın düşmüş olup, *triglyphler* ince *stucco* ile kaplanmıştır. Bu uzun ve kalın mimari bloğun altında, V-odasında olduğu gibi, bir porosu Dor sütunun gövdesi bulunmuştur. Ayrıca alçıyla kaplan-

miş, bu defa lon düzeninde poroslu bir yarım sütun parçası ele geçirilmiştir. Kerpiçli toprakla birlikte çok sayıda çatı kiremiti özellikle doğu tarafında bulunmuştur. Diğer yönlerde ise özellikle parçalanmış siva dikkat çekmektedir. Oda tabanının üzerinde yoğun yangın izlerine rastlanmıştır. Bu nedenle, beyaz alçılı, eskiden sıkıştırılmış toprağın üzerinde bulunan döşemeden sadece kırıntılar kalmıştır. Burada da kapının mermer sövesi, kapının önüne düşmüş halde bulunmuştur.

T Odası

Kurutma kanalı (T 1): Yaklaşık 2 metreye kadar Roma seramiği ile birlikte bazı Hellenistik parçalar da ortaya çıkarıldı; çok yoğun olmayan buluntuların arasında bir de fildişinden, üzerinde kadın büstü bulunan bir saç tokası dikkat çekmektedir. Seramik buluntuları ancak 2.30 metreden başlayarak, bir kül tabakasının altına gelecek şekilde yoğunlaştı. Bunların arasında *sigillata* gibi Erken Roma Dönemine ait parçaların yanında, Geç Hellenistik ince ve kaba seramikler de bulunmaktadır. Burada bulunan eserler arasında tüm bir *amphora*, beyaz fonlu seramik parçaları (lagynos?), Hellenistik kandiller, II- kulplu kâseler sayılabilir. Bu seviyenin altında, 3.50 m. derinlikte, yine toprak kahverengi ve kumlu olmaya başlamakta ve birkaç Hellenistik parça dışında buluntu vermemektedir. Son seviyeyi oluşturan kanalın tabanında yine nemli ve buluntsuz toprak dikkat çekmektedir.

Odanın içi (T): Gün ışığına çıkarılan eserler V ve U odalarındakiler ile oldukça benzer. Çok sayıda kum taşı blokun altında Dor sütun parçaları, kızıl kerpiç toprakla birlikte beyaz siva tozu ve siva parçaları- aralarında renkli freskolu bir blok- mermer kaplama plakaları ve en alta da çatı kiremiti parçaları mimari buluntular arasında sıralanabilir. Tabanın üzerinde yine yoğun yanık izleri görülmektedir.

S Odası

Sezonun en önemli buluntuları bu odadan ele geçirilmiştir. Diğer odalara göre daha küçük boyutlu olup stoanın doğudaki en son mekânıdır.

Teras destek duvarının arkasındaki küçük ve dar teras, bu bölümde yer yer sökülmüş, küçük dolgu taşları ile doldurulmuş şekli ile yaklaşık 3 m. yükseklikte korunmuştur (Resim: 3). Bu küçük terası desteklemek amacıyla büyük teras duvarının üzerine küçük gri kesme taşlardan oluşan bir üst destek duvarı daha eklenmiştir. Bu ek duvar bu bölümde 0.70 m. yükseklikte ayakta durmaktadır. Bu alanda ilk kaba topraklı seviyeler kazıldıktan sonra stoanın üst yapısı açısından önemli bir buluntu olan iki sıra kiriş destek deliği ortaya çıkmıştır. Teras duvarının hemen üstünde, yani tabandan 5.30 m. yukarıda yer alan bu oyuklar ya çatının yüksekliğine ya da ikinci bir katın varlığına işaret etmektedir.

Kurutma kanalı (S 1): En büyük sürpriz bizi burada karşılamıştır. Çünkü ilk seviyelerden başlayarak Roma Dönemine, hatta Geç Hellenistik Döneme ait hiç bir seramik parçasına rastlanamamıştır. Kısa destek duvarların yanı, kandiller, maltız parçaları, *unguentarium*lar, küçük kâselerden oluşan ince ve kaba Hellenistik seramik parçaları ile doldurulmuştur. Bunların arasında kömür parçaları ve kemiklerin bulunmuş olması ayrıca kayda değerdir. Sıralanan seramik parçaları daha önce açığa çıkarılmış olanlarla tip ve stil açılarından çok açık farklılıklar göstermektedir.

1.60 m. derinlikte batı yamacı *skyphos* parçaları, siyah "Glanztön"- seramik (Resim: 5, 6)², midye kabuğu ayaklı kâseler, *unguentarium* (Resim: 7)³ ve kandiller (Resim: 8)⁴ gibi Geç Klasik veya Erken Hellenistik Döneme ait parçalar bulunmaktadır. Büyük ve çok kaliteli pişmiş topraktan bir kadın figürünü Erken Hellenistik Dönem tarihimizi iyice desteklemektedir (Resim: 9). Buradaki buluntuların hepsi daha sonra ayrıntılı

2 Benzer örnek için bkz. S. I. Rotroff, *Agora 29* (1997), Pl. 69 Nr. 829 ve Pl. 37.

3 Benzer örnek için bkz. V. Mitsopoulos-I.eon, *Forschungen in Ephesos IX, 2/2* (1991), 146 Kat. O 3 Lev. 207 dipnot. 758 vd. (diğer kaynakça ile birlikte).

4 Benzer örnekler için bkz. I. Scheibler, *Kerameikos XI* (1976), Lev. 17 vd.

olarak incelenecektir. Ancak şimdilik bu kanalın en geç İ.Ö. 3. yüzyılın ortalarında doldurulmaya başlandığını ve bu buluntuların stoanın yapım tarihi için bir *terminus ante quem* verdiğini söylemek istiyoruz.

Aritma kanalı (S 2): Stoanın kuzeydoğu köşesinde, S 1 ile merdivenin yan duvarı arasında, dar fakat yaklaşık 8 m. yüksekliğinde olan ve merdivene paralel uzanan bir başka kanal daha ortaya çıkarılmıştır. İlk seviyelerde sadece yukarıdan düşen taş bloklar bulunmaktadır. Ancak, 1.50 metreden başlayarak buluntu vermeye başlamıştır: Burada, yani kısa destek duvarının yanında amphora parçaları, çok sayıda küçük ve büyük hayvan kemikleri ve bunların altında Roma Dönemine ait kandiller -aralarında Romanesiz imzalı örnekler de vardır (örnek olarak Resim: 10) bulunmuştur. Kuzey bölümünde, yani yamaca doğru, 2.30 m. derinlikte çakıl ve moloz taşlardan oluşan bölüm, tıkanmayı önlemek amacıyla kanalın zamanla kısmen de olsa yükseltilmiş olduğunu göstermektedir. Zaman darlığı nedeni ile bu kanalın salt güney bölümü kazılabilmiştir. Açılan bölüm tabana kadar Roma Dönemine ait seramikler (kuşaklı kâseler, kaburgalı kâseler, kandiller) ve az sayıda Geç Hellenistik malzeme (*amforiskos*, kandil) içermektedir. Ayrıca güneyde S mekânın cephe duvarının altında geniş bir delik ortaya çıkarılmıştır. Buradaki kazı bitirilememiş olmasına rağmen, şimdiden bu kanalın stoanın son yıllarına kadar, yani İ.S. geç 1. yüzyıla kadar, aritma kanalı olarak kullanıldığını söyleyebiliriz.

Odanın içi (S: S 3 ve S 4): Kazı çalışmaları sırasında S mekânının ortadan bölündüğünü gördük. Kuzeydeki bölümde (S 3) ilk seviyelerden başlayarak, S 1 kanalının Hellenistik seviyelere paralel olarak Roma Dönemine ait seramik parçaları bulunmuştur (*sigillata*, kandiller). Ayrıca, buradaki tabanın diğer odalara göre daha yüksekte olacak şekilde 2.50 m. seviyede sıkıştırılmış topraktan oluştuğu görülmektedir. Buluntu durumuna göre, S 1 kanalından gelen sızıntıyı önlemek veya odanın tabanını rutubetten kurtarmak amacıyla S 3 odasının tabanı yükseltilmiş olmalıdır. Seramiğin incelenmesiyle daha somut sonuçlar çıkacaktır. Ancak kesin sonuç için burada sondaj şeklinde de olsa bir kazı yapmak gerekmektedir. S 4 bölümünden de çok sayıda mimari blok ele geçirilmiştir. Bunların arasında yine alçılı yarım sütun blokları (Resim: 11) ve bu defa kemer şeklinde kapı söve parçaları dikkat çekmektedir. 80 cm. kalınlığında bir yangın tabakasının altından bu sefer *oinophoros* türünden, özellikle insan başı şeklinde testiler (Kopfgefässe), figürlü kap ve kandiller olmak üzere yine yoğun Roma Dönemine ait seramikler çıkmıştır. Görünüşe göre taban burada da diğer odalara göre yüksektir. Ancak, zamanın az olmasından dolayı kazının bitirilememesi nedeniyle şimdilik daha kesin bir sonuç söyleyemiyoruz.

Stoa'nın ön cephesi (V-T güney)

Önceki senelerde ortaya çıkardığımız odaların (A-D; Z, Y) önünde yer yer karışmış (bozulmuş) seviyelere rastlanmış, sadece geçen kampanyada son olarak bıraktığımız Y mekânın önünde birkaç mermer sütun parçası ele geçirilebilmişti. Bu kısır malzemenin dolayısıyla geçen sezonlarda stoanın ön cephesinin görüntüsü hakkında net bir şeyler söyleyememiştik. Bu problemi aydınlatmak amacıyla bu dönemde V-T mekânların önünde 5 x 8 m. ölçülerinde bir alan açtık. Yoğun kumtaşı ve alçılı bloklardan oluşan toprağın altında toplam 6 sütun düşmüş şekilde ortaya çıktı. Sütunlar monolit düz kaba mavi-beyaz mermerden yapılmış ve yaklaşık 5 m. uzunluğa sahiptir. Hemen hemen hepsinde yoğun yangın izi görmek mümkündür. Ancak stylobat veya başlıklara ait henüz bir ipucu yoktur.

Sütunlar kalın bir yangın tabakasının içerisinde bulunmaktadır. Bu tabakanın içinde, yani tabanın hemen üzerinde çatı kiremiti parçaları ve bunların yanında yine çok sayıda mermer kaplama ve değişik renkli *opus sectile* plakaları bulunmuştur. Bunların arasında uzun çelenk ve büstlü diademle süslenmiş bir plaka özellikle dikkat çekmektedir (Resim: 12).

Sonuç

Yaklaşık 8 m. yüksekliğindeki toprak ve çok sayıda mimari amaçlı büyük blok taş kaldırıldıktan sonra, 4 mekân ve tiyatro merdivenlerine paralel giden bir arıtma kanalından oluşan stoanın doğu kısmı ortaya çıkarıldı. Yüksek dolgu toprak sayesinde stoanın kuzeydoğu köşesi diğer taraflara göre daha iyi korunmuştur ve burada konglomera taş bloklardan oluşan teras duvarı üzerinde yaklaşık 5 m. yüksekliğinde başka bir ek destek duvarı daha görülmektedir. Bu duvarın tekniği, küçük düzensiz gri kesme bloklardan oluşmuş olmasından dolayı değişiktir. Bu teknik Kap Krio'daki Geç Klasik Döneme tarihlenen teras duvarları ile benzerlik göstermektedir⁵. Bu duvar yamaçtaki yaklaşık 3 m. yüksekliğe sahip olan ve küçük kaba taşlardan oluşan dolgu toprağı desteklemektedir. İki büyük teras arasında bulunan yaklaşık 3 m. eninde bu dar alanın fonksiyonu henüz açıklık kazanmamıştır. Ancak, Kap Krio'daki mekânlarla karşılaştırıldığında, stoanın arkasında iki merdivenli caddeyi birbirine bağlayan bir diğer caddenin varlığı akla geliyor. Diğer bir olasılık ise bu bölümün stoanın ikinci katına ait bir alt destek olduğu yönündedir. Çünkü bu gri taş blokluk duvarın üzerinde, 5.10 m. yükseklikte yer alan iki sıra giriş deliği, ya çatının altındaki ahşap konstrüksiyona veya ikinci katın taban girişlerine işaret etmektedir.

Stoa'nın en az bir üst kata daha sahip olduğunu başka buluntular da desteklemektedir. T odasındaki kumtaşı ve *poros* blokları arka duvarda -yani T ve T 1 arasında- neredeyse 5 m. yüksekliğe kadar ayakta durmaktadır. Giriş delikleri 5.10 metrede bulduklarına göre kırmızı kerpiç duvarların yerinin tartışılması gerekiyor: Kerpiçlerin yoğun olarak çatı kiremitleri ile birlikte bulduklarını burada özellikle hatırlatmak istiyoruz. Bir başka problemi ise alçılı İon ve Dor düzenindeki *poros* sütun ve friz parçaları oluşturmaktadır. Bunların genellikle yüksek tabakalardan çıkması nedeni ile, onların alt kata ait olduklarını düşünmek zor olduğu gibi, duvarlarda öyle bir iç süsleme izine de rastlanamamıştır.

Stoa'nın cephesinin bu bölümünün, öncekilerde olduğu gibi, zengin bir şekilde hem mermer plakalarla, hem de çok renkli *opus sectile* tekniğiyle kaplanmış olduğunu görüyoruz. Ayrıca kapıların söveleri kalın beyaz mermerden oluşmaktadır. Büyük mermer plakaların çoğu, Efes veya Batı Anadolu'nun herhangi bir kentinden ithal edilmiş olduğuna düşündüğümüz mavi-beyaz *greco scritto*'dan oluşmaktadır. Bunların üzerinde veya arasında kırmızı-sarı *breccia nuvolata rosa* (Tunus ?), kırmızı-yeşil *africano* (Teos), kırmızı-pembe *portasanta* (Khios), sarı *giallo antico* (Tunus), kırmızı *rosso antico*, pembe-yeşil *breccia verde dura* ve özellikle yeşil *porfido serpentino verde* (Sparta)⁶ ve başka ince çeşitli kakma taşının bulunduğu görülmektedir. Bütün bu zengin ve şüphesiz pahalı süsleme stoanın ne kadar önemli bir yapı olduğunu göstermektedir⁸. Bir başka buluntu da bu yorumu desteklemektedir: Mermer plakaların arasında bu sezon hiç bir yazıt parçası çıkmazken, 1.50 m. uzunlukta bir mermer plaka oldukça ilginç bir bezek taşımaktadır. Burada yan yana çizilmiş bir şeref çelengi ve beş büstten oluşan bir diadem (taç)⁷ tasvir edilmiştir (Resim: 12). Büstlü taşların ilk olarak Roma İmparator kültüründe görüldüğü bilinmektedir ve bunların imparatorun kendisi veya daha çok rahipler tarafından takıldığını çok sayıdaki heykeller de göstermektedir. Ayrıca bu geleneğin Anadolu'ya olduğu ve ön örneklerin doğulu tanrıların kültüründe bulunduğu da düşünülmektedir. Bu kültürün arasında Dionysos-kültünden de bahsedilmektedir⁹. Eğer bunların bir imparator kültüyle değil de, bir tanrı (Dionysos) kültüyle ilgili olduğu düşünülürse, Knidos'taki büstlü taş veya diademin bu konudaki en erken tasvirlerden birisi olduğu görülecektir. Ancak yukarıda ve daha önceki kazı raporlarında belirttiğimiz gibi,

5 Bkz. R. Özgan, 19. Kazı Sonuçları Toplantısı II (1997), 135 vd. çiz. 3 res. 4 vd.

6 Renkli mermerler için bkz. H. Mielsch, *Buntmarmor aus Rom im Antikenmuseum Berlin* (1985); Archaeologisches Institut der Universität Köln, *Antiker Marmorluxus von Rom bis zum Rhein*, Ausstellung Univ.- und Stadtbibliothek Köln 1994.

7 Köln Üniversitesi'nin kollukyumu sırasında J. Rumscheid'in diadem hakkında verdiği açıklayıcı bilgi için teşekkür ederim. Kendisinin rahipleri içeren araştırması baskıda bulunmaktadır.

8 J. Inan-E. Alföldi-Rosenbaum, *Römische und frühbyzantinische Porträtplastik aus der Türkei* (1979) 38 vd.

9 J. Inan-E. Alföldi-Rosenbaum, *a.g.e.*, 44 dipnot. 186,4.

stoanın en geç buluntularının İ.S. geç 1. yüzyıla -Romanesis kandiller, erken *oinophoros* seramiği gibi buluntular nedeni ile- ait olduğunu da unutmamak gerekmektedir. Dış cephenin kaplamasında kullanılan İmparator Nero ile Roma'da moda olan *opus sectile* tekniği de bu tarihi desteklemektedir¹⁰.

Büstlü taç tarihleme konusunda şimdilik kesin bir sonuç vermese bile, stoanın fonksiyonu hakkında bir ipucu vermektedir. Bu kampanyaya kadar stoanın ticari bir amacının bulunduğunu, yani bir '*dükkan*' (*Laden*) *stoası* olduğunu düşünmüştük. Ancak bu son buluntularla birlikte, stoanın daha çok aynı terasta bulunan Dionysos tapınağı, dolayısı ile de kültüyle ilişkili bir işlevinin olduğu yavaş yavaş netlik kazanmaya başlamıştır. Bu alanda ele geçirilen ve omuzunda şarap tulumu taşıyan Satyros yontusu da aynı içerikte yorumlanmalıdır.

Bu yorumu kurutma kanallarından çıkan buluntular da desteklemektedir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi seramikler istisnasız takım halinde atılmışlardır ve önemli bir sayıda tüm kaplar ortaya çıkmıştır (Resim: 13). Aralarındaki 'çok ince' (thin ware) seramik, kül ve kömür parçaları ve özellikle yoğun kemik parçaları onların normal günlük mutfak artığı olmadığını, aksine belli zamanlarda ve büyük ziyafetlerden sonra mekânların arkasındaki kanallara atıldığını göstermektedir. Mekânların çok büyük olmaması, bunların 'ziyafet evi' olarak değil de, daha çok *andron* veya *triclinium* ya da sadece rahiplerin gecelediği evler¹¹ olarak kullanıldıklarını akla getirmektedir.

Kurutma kanalı S 1'den çıkan buluntular stoanın tarihi hakkında da çok çarpıcı sonuçlar vermiştir. Alt seviyelerde bulunan Geç Klasik, hatta Erken Hellenistik Döneme ait seramik parçaları ve diğer malzemeler, bu eski arıtma kanalının İ.Ö. geç 4. yüzyıl veya erken 3. yüzyılda doldurulmaya başlandığını göstermektedir. Yani bu dönemde teras duvarının yanındaki kanallar iptal edilmiş olmalıdır. Bu tarihten sonra arıtma kanalının fonksiyonunu ise, olasılıkla, merdivenli caddeye paralel giden ve oldukça derin olan S 1 kanalı üstlenmiş olmalıdır. S 1 kanalındaki bu dolgu, stoanın o tarihte, yani Erken Hellenistik Dönemde ayakta olduğunu göstermektedir. Stoa'nın da muhtemelen iki (veya daha fazla) katlı olduğunu ve terasların veya yamaçın bu yapıyı desteklemek amacıyla kullanıldıklarını¹² göz önünde tutarsak, bu binanın mimarının İskenderiye Feneri'ni de inşa etmiş olan ünlü Knidoslu Mimar Sostratos olup olmadığını sorgulamak gerekmektedir. Kaldı ki, Plinius'tan öğrendiğimize göre, Sostratos'un memleketi olan Knidos'ta *ambulatio pensilis* adı verilen bir yapı inşa etmiş olduğu da bilinmektedir ve bu stoanın da katlı-teraslı bir stoa olduğunun düşünülmesi unutulmamalıdır¹³.

Ön taraftaki sütunların orijinal mi, yoksa bir ekleme mi olduğunu söylemek ise bu aşamada oldukça zordur. Ayrıca sütun başlıklarının eksik olması şartırtıcı bir durum oluşturmaktadır. Çünkü, buluntu pozisyonları ve kırılma şekilleri sütunların stoayı tamamen tahrip eden yangın sırasında devrildiklerini göstermektedir. Eğer durum böyle ise, başlıklar nerededir? Bunun cevabı ise, açmanın önümüzdeki sezon güneye doğru biraz daha genişletilmesi ile ortaya çıkacaktır.

10 Faka! *opus sectile* tekniğinin erken örnekleri yine Doğu'da- Mısır'da- görülmektedir; bkz. D.Satzmann, *Untersuchungen zu den antiken Kieselmosaiken*, AF 10 (1982) Kat. 134 lev.88.90. Mozaik'in altında bulunan *opus sectile* k:smen de olsa Knidos'takilerle benzerdir. Geç Hellenistik Pompeii örnekleri için bkz. A. Varone- E.Lessing, *Pompeji* (1995) 60 vd. (Casa de Fauno).

11 Yuvarlak Tapınak terasında yan yana dizilmiş ya hazine ya da rahiplerin dairesi olabilecek odalar bulunmaktadır, bkz. R. Özgür, 13. Kazı Sonuçları Toplantısı II (1991), 186 si. 4.

12 Pergamon kentinde benzer örneklerin olduğu bilinmektedir: M.Klinckott, *Hellenistische Stützmauerkonstruktionen in Pergamon, Bautechnik in der Antike* (Kolloquium Berlin 1990) 131 vd.; J.J. Coulton, *The Architectural Development of the Greek Stoa* (1976), 191 Fig. 14-15.

13 B. Fehr, *Plattform und Blickbasis*, MWP 1969, 31 vd. 39 dipnot. 39. Fehr'e göre teraslı yapılaşma geleneği özellikle Alinda, Laodra ve Halikarnassos gibi Mausolos'un hakimiyet. altında bulunan kentlerde görülmektedir. Bu duruma göre Sostratos söz ü eden Karya kentlerinden etkilenmiş olabilir. Knidos'un Mausolos ile olan bağlantısının çok güçlü olduğu başka kaynaklardan da bilinmektedir (örneğin Knidos'lu ünlü matematikçi Eudoksos yıllarca Halikarnassos'ta kalmıştır) ve bu da Fehr'in düşüncesini desteklemektedir. H. Lauter, *Die Architektur des Hellenismus* (1986) 123 lev. 4 a numaralı fotoğrafta Knidos'taki stoanın kazıdan önceki durumu görülmektedir. Açıklamalarına göre, bazı özellikleri farklı tanımlamasına rağmen, bu stoanın Sostratos'un yapısı olduğunu düşünmektedir: I. Love ise bir üst terasta kerci bulunduğu Dor düzenindeki stoayı yapan mimar olarak Sostratos'u savlamaktadır, *AJA* 74, 1970, 149.

Knidos kazılarının 1998'deki araştırmalarından birisi de, kenti doğu-batı yönünde ikiye ayıran ana caddenin batı ucunda bulunan büyük *temenos* içerisindeki Apollon tapınağının hemen doğusunda yer alan "sunak" üzerinde olmuştur¹⁴.

Bu kutsal alan ilk kez 1972 yılında Amerikalı kazı başkanı I. Love tarafından kazılmaya başlanmış ve bu çalışmalar sonucunda, kutsal alana girişi sağlayan *propyleonun* bir bölümü, Apollon tapınağı, bunun doğusunda friz plakaları ile birlikte sunak, su kaynağı, küçük bir mağara ve henüz isimlendirilmemiş (ancak Artemis ve Leto'ya ait olabileceği üzerinde durulan) tapınak temelleri ortaya çıkarılmıştır¹⁵.

"Basamaklı sunaklar" grubuna giren¹⁶ sunak, konglemera taş temel üzerinde gri mermerden inşa edilmiştir¹⁷. Sunağın etrafını beyaz mermerden yapılmış ve üzerinde Apollon ve Nymphe'lerin betimlendiği ve Apollon ile Artemis'in doğuşunun konu edildiği bir sıra friz çevrelemektedir¹⁸. Burası ile ilişkili yazıtlı mermer bloklara göre, sunak Antiocheia'lı Theon tarafından inşa edilerek, Apollon Karneos'a ithaf edilmiştir¹⁹. Sunağın hemen kuzeyinde bir kaynak, doğusunda ise küçük bir mağara bulunmaktadır.

Friz plakaları üzerinde yer alan kabartmalar ve mimari bezemelerine göre sunak yaklaşık olarak İ.Ö. 2. yüzyılın ortalarında inşa edilmiştir²⁰. Ancak *temenos* alanında yapılan kazıların sonuçlarına göre, bu alanın kentin yeniden ele alınarak Hippodamos planında inşa edildiği İ.Ö. 4. yüzyıldan beri var olduğu görüşü ağırlık kazanmaya başlamıştır. Örneğin, kutsal alana geçişi sağlayan anıtsal *propyleonun* yapısı ve mimari bezemeleri üzerinde yapılan çalışmalar, bunun yaklaşık olarak İ.Ö. erken 3. yüzyılda yapıldığını ortaya çıkarmıştır²¹. İ.Ö. erken 3. yüzyıla tarihlenen ve doğu-batı caddesinin en batı ucunda yer alan anıtsal giriş kapısı bu kutsal alanda ilk yapılaşma evresinde tapınakların bulunduğunu belgelemektedir. Ancak, bu sonuç, *temenosun* 3. yüzyıl tarihi ile sunağın 2. yüzyılın ortaları arasında uzun zaman aralığının olduğu hesaba katılırsa, çelişki çıkmasına neden olmaktadır. Bu durumda ya erken evreye ait sunak henüz bulunamamıştır ya da günümüze ulaşan sunak aynı zamanda erken evrede yapılmış, ancak geç evrede eklemelerle büyütülmüştür.

Bu büyütülme savı, mimari açıdan sunağın alt yapısının irdelenmesi ile de ilk başta destek bulmaktadır. Yukarıda da bahsedildiği gibi, sunak dikdörtgen kesilmiş konglemera taş bloklar üzerinde yükselmektedir. Bu taş bloklar ön yüzde moloz taşlarla tesviye edilen alt yapı üzerinde dururken (Resim: 14), arka tarafta doğrudan zemin üzerine yerleştirilmiştir. Ayrıca, bu durumu yan kanatlar üzerinde de görmek olasıdır. Moloz taşlardan oluşan tesviye taban yan kanatlarda yaklaşık 2 m. içeriye doğru ilerleyip orada bitirilmiştir. Kesme taş temel ile moloz taş tesviyeli temel birleştiği noktanın üzerine gelen ikinci taş sırasında da hem güney, hem de kuzey yanlarda organik bir bozukluğun olduğu dikkat çekmektedir. Diğer bir anlatımla birleşme yerleri her iki tarafta da yama gibi durmaktadır.

Bu farklılığı sunağın üst yapısında da izlemek olasıdır. Basamakların bittiği yer ile sunağın adak adanan yeri arasında, sanki sonradan eklenmiş izlenimini veren ve içerişi moloz taşlarla doldurulan bir ek yeri vardır (Resim: 15).

14 Tüm fikirler kondisine ait olmasına karşın, bu çalışmanın yayın hakkını bana veren kazı başkanı Prof. Dr. Sn. Ramazan Özgan'a burada teşekkür etmek istiyorum.

15 C. Love, *AJA* 76, 1972, 393-405; ay., *AJA* 77, 1973, 413-424; ay. *TürkAD* 20, 2, 1073, 97-142; ay., *TürkAD* 21, 2, 1974, 85-129.

16 Bergama Zeus Sunağı için W. Radt, *Pergamon* (*1988), 194 Abb. 77a-c; Magnesia Artemis Sunağı için A. I Inferl, *Kunstzentren hellenistischer Zeit* (1976), Faltat. 1-2; vd.

17 Sunağın rekonstrüksiyon önermeleri için bkz. N. Ch. Stampolidis, *AA* 1984, 113 vd.; H. Bankel, *AA* 1997, 53 Abb. 1, 9, 13.

18 Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. C. Özgan, *JdI* 110, 1995, 239 vd.

19 W. Büchel, *Die Inschriften von Knidos I*, I.K. 41 (1992), Nr. 164, *65.

20 Bu konudaki detaylı araştırma için bkz. C. Özgan, a.g.e., 259 vd.

21 -. Bankel, a.g.e., 68.

Bu tarihsel uyumsuzluğa, sunağın alt yapısındaki görünüş olarak mimari aykırılıklar da eklenince, belki erken evreye ait olanının nerede olduğu problemi aydınlatılabilir düşüncesi ile kazı başkanının teklifi ile burada bir sondaj çalışması yapılmasına karar verilerek çalışmalara başlandı²².

Sunağın üst tarafında, kuzey köşede 1 x 2 m. ölçülerinde ve AA-S adını verdiği (Apollon altarı sondajı) bir alanda moloz taşlardan oluşan blokajın açılmasına başlandı. Bu sondaj çalışması 1.5 m. aşağı inilerek tamamlandı. Çıkarılan irili ufaklı moloz taş malzeme gerçekten burada bir dolgu olduğunu belgelemiştir. Ancak, ekleme yapıldığına ait hiçbir bilgi elde edilememiştir. Çünkü, sunağın ilk evresine ait olduğu düşünülen bölümü sınırlayan duvar düz bir hat oluşturmayıp üzerinde orijinal olan ve dışarıya doğru taşan aynı işçilik ve aynı malzemeden iri taş bloklar bulunmaktadır. Bu da, bu eklemenin sonradan olmadığını belgelemektedir. Ayrıca, bulunan birkaç profilsiz seramik parçası dolgunun ne zaman yapıldığı hakkında da bir bilgi vermemektedir.

Sonuç olarak, sunak düşünüldüğü gibi iki evrede yapılmamış olup İ.Ö. 2. yüzyılın ortalarından kalmadır. Bu durumda, erken 3. yüzyıla ait olması gereken sunak problemi oluşturmaya devam etmektedir. Sunağın üzerinde, basamakların bitiş yeri ile sunu yapılan yer arasında bulunan bölmede yapılan blokajın nedeni zaman, işçilik ve malzemeden tasarruf etmeye yönelik olmalıdır. Böylece daha az düzgün kesilmiş konglemera taş kullanılmıştır. Ayrıca, sunağın batı bölümünde bulunan ve moloz taşlardan oluşan taban kaplamasının nedeni ise hemen kuzeybatı köşesinde yer alan su kaynağı ile ilişkili olmalıdır. Belli ki, kaynak nedeni ile zemin devamlı rutubetlidir ve yapının kaymasını önlemek düşüncesi ile bu bölümde, temelin güçlendirilmesi için düzgün kesme taşlar direkt olarak toprağa değil de, moloz taş blokajın üzerine yerleştirilmiştir.

Die antiken Nekropolen von Knidos Bericht 1998

Christof BERNIS

Zu den Ruinen von Knidos gehört eine der bedeutensten antiken Nekropolen. Mehrere hundert Grabbauten sind östlich der Stadt über ein Areal verteilt, das nahezu drei Quadratkilometer groß ist. Dazu kommen eine zweite, kleinere Nekropole im Norden der Stadt sowie einige aufwendige Einzelgräber. Da das gesamte Gebiet in nachantiker Zeit nicht mehr besiedelt worden ist, sind viele der Monumente außergewöhnlich gut erhalten. Sie sind zu einem großen Teil in hellenistischer Zeit errichtet worden, also in der Epoche, von der bislang vergleichsweise wenige Beispiele bekannt waren. In Knidos kann damit zum ersten Mal im östlichen Mittelmeerraum die Entwicklung einer Nekropole umfassend und über einen langen, die vorkaiserzeitlichen Phasen einschliessenden Zeitraum erfaßt werden. Ziel des Projektes ist es, die bislang weitgehend unbekanntes Nekropolen von Knidos mit einer systematischen Dokumentation für weitergehende Forschungen zu erschließen. Zu diesem Zweck werden ein topographischer Plan angefertigt sowie sämtliche Grabbauten und Ausstattungsobjekte katalogisiert. Das Projekt wird mit finanzieller Unterstützung der Fritz-Thyssen-Stiftung, Köln, und in Kooperation mit dem Archäologischen Institut der Selçuk-Universität Konya im Rahmen der von Prof. Dr. Ramazan Özgan geleiteten Ausgrabungen von Knidos durchgeführt²³.

In der ersten Kampagne vor Ort konnte vom 12. Juli bis zum 17. August 1998 in Zusammenarbeit mit dem Geodäten Sabri Aydal (Antalya Müzesi) ein gutes Drittel des Areals östlich der Stadt vermessen werden. Dabei wurden ungefähr 270 Grabbauten

22 Kazı esnasında gösterdikleri gayret ve çalışkanlıkları nedeni ile Kılıçhan Sevmen ve Tunç Sezgin'e burada bir kez daha teşekkür ederim.

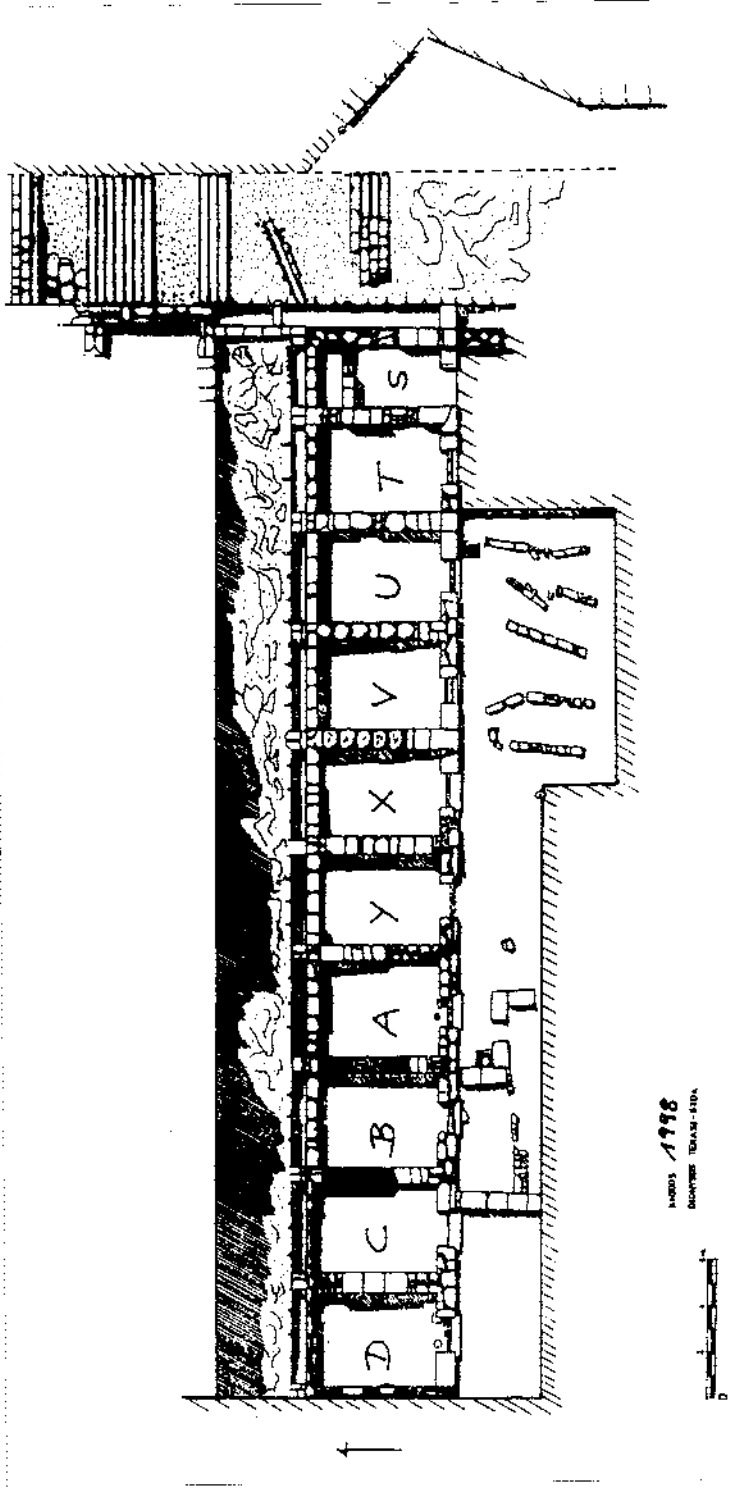
23 Prof. Dr. Ramazan Özgan möchte ich für die Möglichkeit zur Realisierung des Projektes und für die Schaffung der guten Arbeitsbedingungen in Knidos sehr herzlich danken. Die topographischen Arbeiten wurden Sabri Aydal mit großem Engagement und unterstützt von Gani Bakır durchgeführt. Beiden ist ebenso zu danken wie den Studenten der Selçuk-Universität für ihre Mitarbeit. Besonders erwähnt sei auch stets gewährte, geduldige Hilfe von Doç Dr. Mustafa Şahin bei der Lösung praktischer Probleme.

und über 100 Ausstattungsgegenstände entdeckt und erfasst, außerdem etwa 70 weitere antike Befunde wie beispielsweise Wasserkanäle oder Mauer zur landwirtschaftlichen Terrassierung des Geländes.

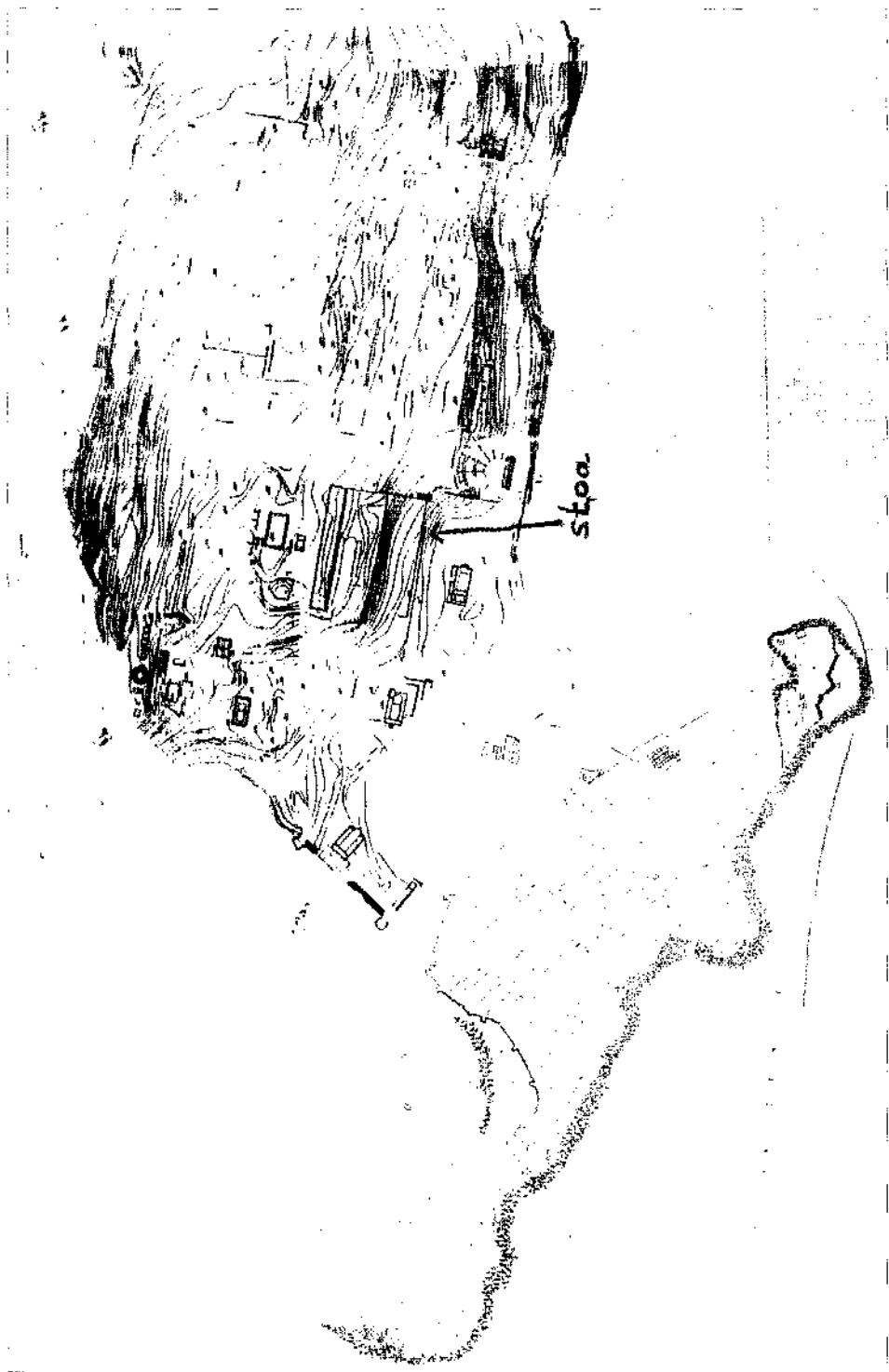
Es lassen sich mehrere Typen von Grabbauten unterscheiden. Die Vertreter des vermutlich ältesten bestehen aus einer weiträumigen und gewöhnlich unzugänglichen Grabkammer, die hinter einer übermannshohen Terrassenmauer in einem Abhang angelegt ist. In größerer Zahl ist ein zweiter Typ belegt, dessen charakteristisches Erscheinungsbild weite Teile der Nekropole prägt. Wie Detailbeobachtungen zeigen, wurden in einigen Fällen Bauten dieses Typs wurden bereits genauer untersucht. Ihre architektonische Anlage und ihre Ausstattung sprechen dafür, daß sie vor allem als monumentaler Rahmen für Rituale des Totenkults konzipiert worden sind. Sie bestehen jeweils aus einem rechteckigen, von hohen Mauern gebildeten Hof. Diese Höfe sind mit den darunter liegenden Grabkammern durch enge Röhren verbunden, welche Trankspenden zu den Bestattungen leiteten. In den Höfen selbst standen wahrscheinlich Marmoraltäre, denn solche sind häufig in den Bauten oder ihrer näheren Umgebung gefunden worden. Außerdem wurden vereinzelt Wandhaken und -nischen beobachtet, die zum Aufhängen von Kränzen beziehungsweise zur Deponierung von Gaben im Rahmen des Totenkults gedient haben dürften. Dabei war den Ritualen offenbar ein demonstrativer Charakter zugedacht, denn die der Straße zugewandte Seite der Höfe blieb offen und war nur durch die beträchtliche Höhe des Sockels von der Umgebung abgegrenzt.

Neben den beiden erwähnten sind in der Nekropole zahlreiche weitere Bautypen zu beobachten. Besonders häufig sind Kammergräber mit Tonnengewölben, die für die kaiserzeitliche Phase der Nekropole charakteristisch sind. Das Spektrum der übrigen Typen umfaßt einfache Pfeilermonumente ebenso wie ausgedehnte mehrräumige Gebäudekomplexe. Zahlreiche Stelenbasen sowie das Fragment einer Sphinx zeigen zudem, daß auch die Ausstattung der Grabbauten vielfältiger war, als bislang angenommen wurde.

In zwei weiteren Kampagnen sollen 1999 und 2000 der topographische Plan der Nekropolen vervollständigt und die verbliebenen Bauten und Ausstattungsobjekte vermessen und mit Hilfe von Skizzen und Fotografien dokumentiert werden. Zudem ist die detaillierte Aufnahme einzelner, für bestimmte Monumentformen besonders charakteristischer Bauten geplant. Projektbegleitend wird schließlich ein Inventar sämtlicher Fundgegenstände aus der Nekropole erstellt. Insgesamt wird damit angestrebt, ein möglichst umfassendes Panorama von Grabdenkmälern und Ritualpraxis in der Nekropole von Knidos zu gewinnen.

Çizim 1: Stoa. Doğu bölümü ait plan

Resim: 1

Resim: 2

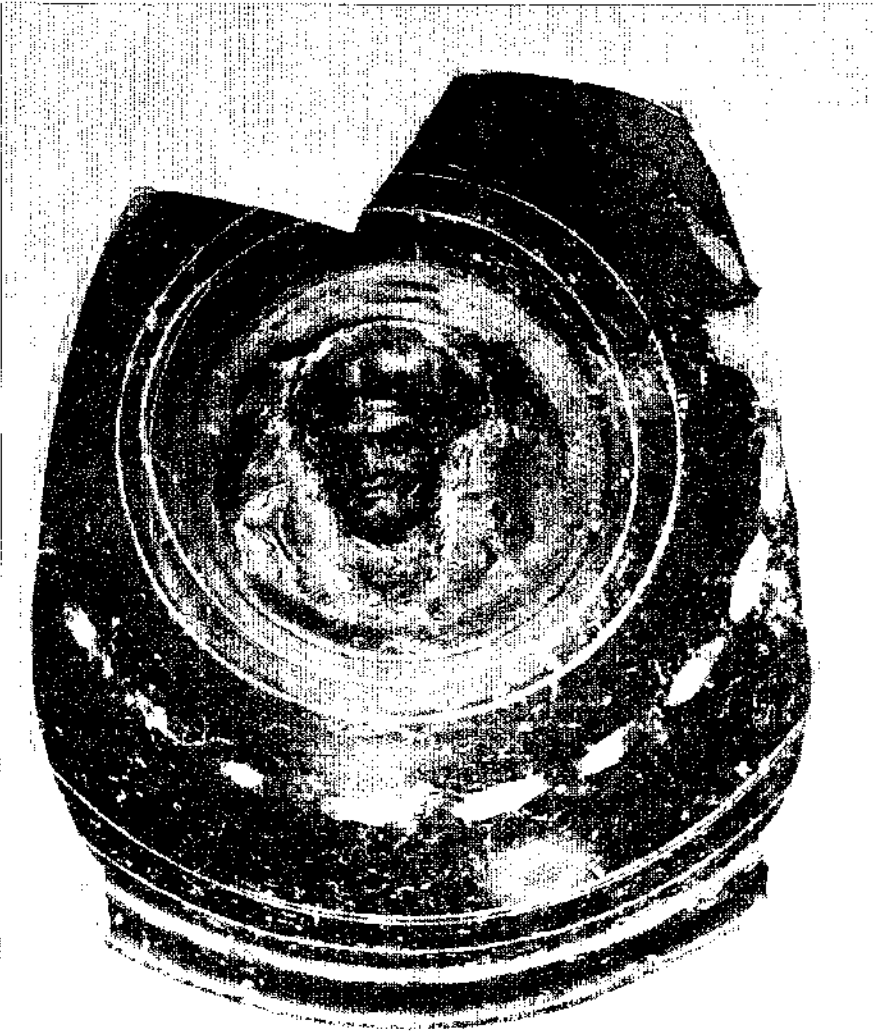
Resim: 3

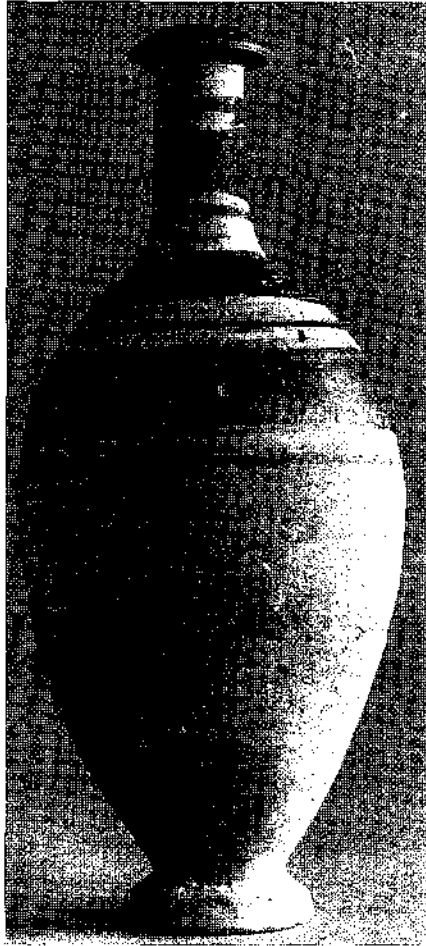
Resim: 4

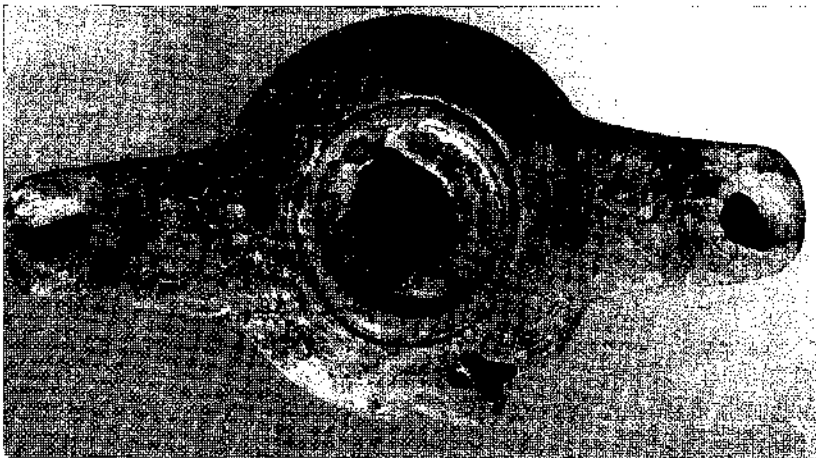
Resim: 5

Resim: 6

Resim: 7

Resim: 8

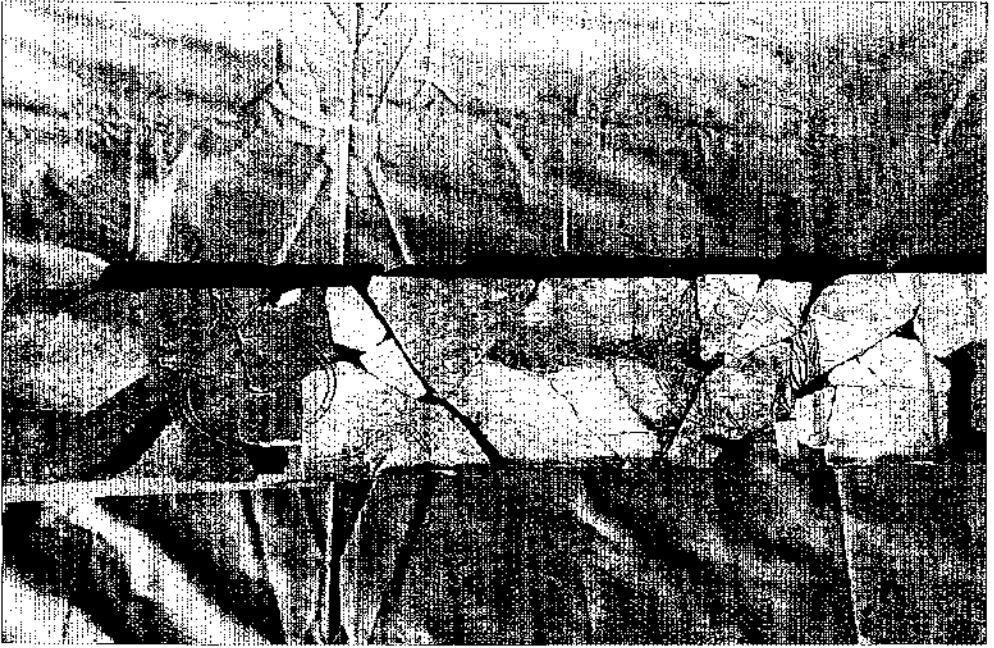
Resim: 9

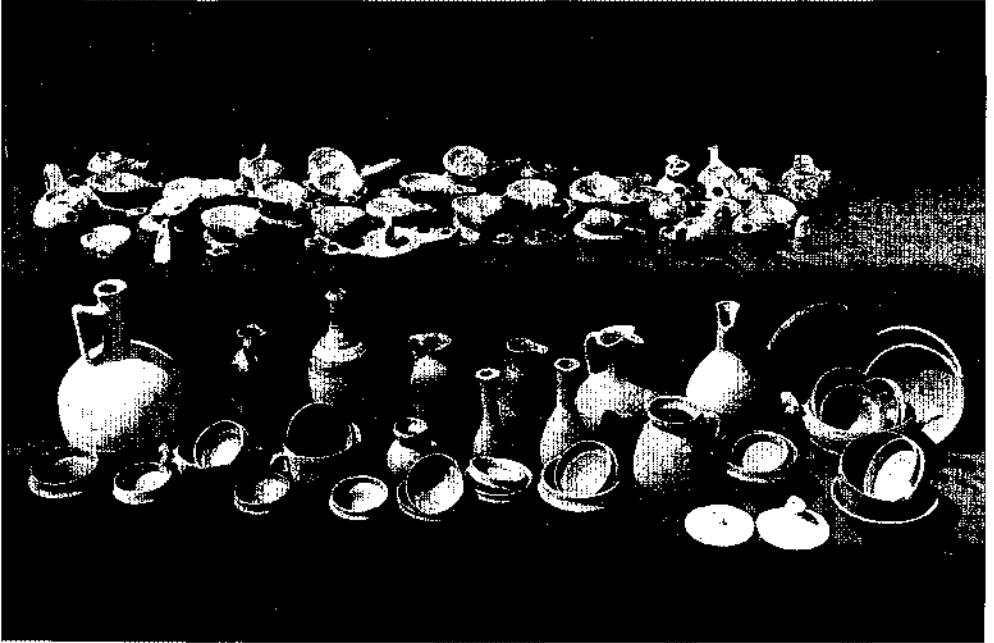
Resim: 10

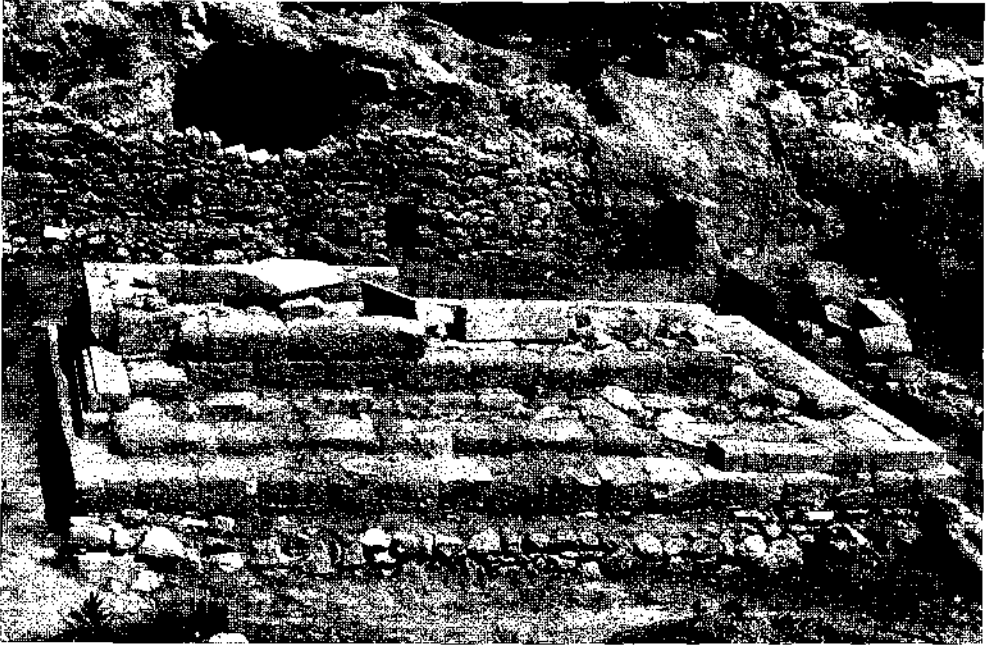
Resim: 11

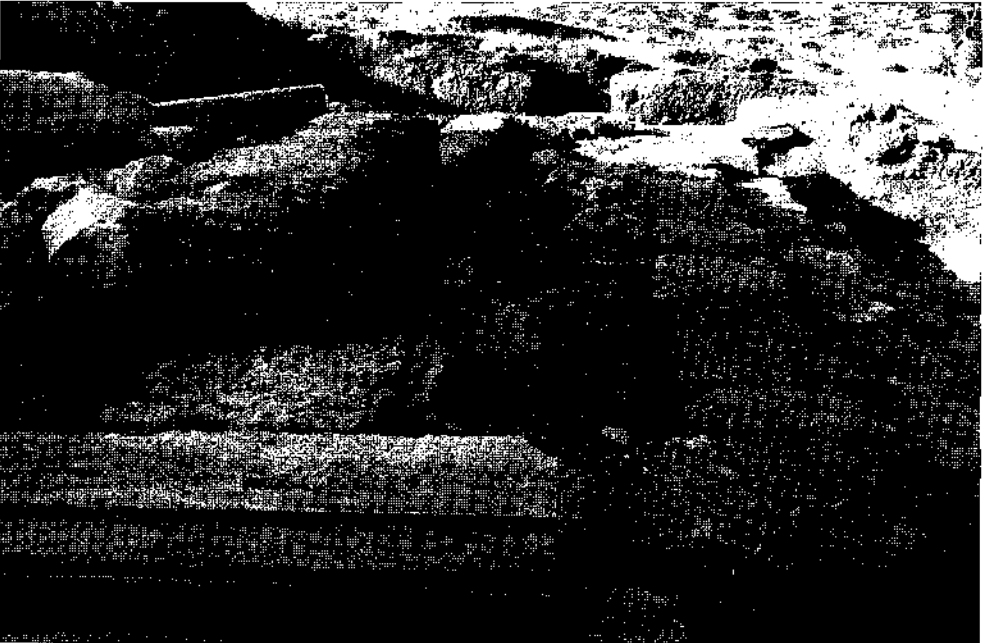
Resim: 12

Resim: 13

Resim: 14

Resim: 15